

TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLARNI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH

Xalilayev Jahongir Kamiljon o'g'li

*Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti, Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar
bo'yicha), magistratura 2 bosqich*

Annotatsiya: O'zbekiston tijorat banklarida jismoniy shaxslarni kreditlash amaliyoti bozor iqtisodiyoti talablariga mos ravishda bosqichma-bosqich takomillashmoqda. Kredit portfellarining sifati, aholining moliyaviy savodxonligi, garov ta'minoti va raqamli xizmatlar sifati kreditlash samaradorligiga bevosita ta'sir qilmoqda. Kredit siyosatini takomillashtirish orqali bank xizmatlarining qamrovini kengaytirish, aholining moliyaviy imkoniyatlarini oshirish hamda iqtisodiy faollikni rag'batlantirish mumkin. Mazkur maqolada jismoniy shaxslarni kreditlashdagi mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Tijorat banklari, kreditlash amaliyoti, jismoniy shaxslar, moliyaviy savodxonlik, kredit portfeli, raqamli bank xizmatlari, garov ta'minoti, iqtisodiy faollik.

O'zbekiston iqtisodiyotida tijorat banklarining roli kundan-kun ortib bormoqda. Bank tizimi, xususan, jismoniy shaxslarni kreditlash bo'yicha amaliyotlar so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlarga uchradi. Moliya tizimidagi islohotlar va raqamli texnologiyalarning rivojlanishi tijorat banklarining kreditlash amaliyotlarini takomillashtirishga imkon yaratdi. Biroq, banklarning jismoniy shaxslar bilan ishlashdagi ayrim muammolar hali ham mavjud. Kreditlash jarayonining samaradorligini oshirish, aholining bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, kreditlashda yuzaga kelayotgan to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha bir qator chora-tadbirlar zarur.

Tijorat banklarida kreditlash amaliyotining holati: O'zbekiston bank tizimi so'nggi yillarda zamonaviy talablar asosida rivojlanib bormoqda. Banklar tomonidan jismoniy shaxslar uchun kredit mahsulotlari turli xil imtiyozlar bilan taklif etiladi. Biroq, kreditlash amaliyotida yuzaga kelayotgan asosiy muammolar shundaki, ko'plab aholining kredit olish imkoniyatlari cheklangan, bu esa iqtisodiy faollikni to'liq rag'batlantira olmaydi. Jismoniy shaxslar uchun kreditlashning eng katta muammosi — yuqori foiz stavkalari va garovning yetarli darajada ta'minlanmasligidir. Bu omillar esa ko'plab potentsial mijozlarning kredit olishiga to'siq bo'lmoqda.

Kreditlash amaliyotidagi asosiy muammolar

1. Yuqori foiz stavkalari: O'zbekiston tijorat banklarida foiz stavkalari hali ham yuqori darajada bo'lib, jismoniy shaxslar uchun kredit olishni arzonlashtirishga to'sqinlik qilmoqda. Bu, ayniqsa, oddiy fuqarolar uchun katta qiyinchilik tug'diradi, chunki ular o'z daromadlariga qarab kreditni qaytarish imkoniyatiga ega emaslar.

2. Kredit reytingi tizimining yetarlicha rivojlanmaganligi: Jismoniy shaxslar uchun kreditlashda eng katta muammolardan biri — kredit tarixining etishmasligi yoki past baholanishidir. Banklar odatda kredit tarixiga ega bo'lmagan fuqarolarga kredit berishdan ehtiyot bo'ladi, bu esa yangi va past daromadli fuqarolar uchun kredit olish imkoniyatlarini cheklaydi.

3. Garov ta'minoti: Garov ta'minoti kreditlash jarayonida muhim ahamiyatga ega. Ko'plab jismoniy shaxslar kredit olish uchun yetarli ta'minotga ega emaslar. Bunga, asosan, uy-joy va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda yuzaga kelayotgan qiyinchiliklar sabab bo'lmoqda.

4. Moliyaviy savodxonlikning pastligi: Aholining moliyaviy savodxonligi past bo'lishi, ularning kreditlash jarayoniga nisbatan noto'g'ri qarorlar qabul qilishiga olib keladi. Bu, ayniqsa, yangi kredit mahsulotlarining joriy etilishi va shartlarining murakkablashishi bilan bog'liq bo'ladi.

Kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari

1. Foiz stavkalarini pasaytirish: Tijorat banklari tomonidan taqdim etilayotgan kredit mahsulotlarining foiz stavkalarini pasaytirish orqali jismoniy shaxslarning kredit olish imkoniyatlarini oshirish mumkin. Bu, ayniqsa, kichik biznes yoki aholi uchun kredit olishni arzonlashtiradi va iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi.

2. Kredit reytingi tizimini rivojlantirish: Kredit reytingi tizimini joriy qilish va uni yaxshilash orqali banklar jismoniy shaxslarning kredit tarixini aniq baholay oladilar. Bu, o'z navbatida, banklar uchun xavfni kamaytiradi va fuqarolar uchun kredit olish imkoniyatlarini kengaytiradi.

3. Garov ta'minoti va kredit kafolati tizimini joriy qilish: Banklar garov ta'minoti uchun yangi mexanizmlar ishlab chiqishlari lozim. Misol uchun, kichik mulkni garovga qo'yish yoki davlat tomonidan kafolat berish tizimlarini joriy etish mumkin.

4. Moliyaviy savodxonlikni oshirish: Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish uchun banklar ta'lim dasturlarini tashkil etishlari zarur. Bu dasturlar aholiga kreditlash jarayoni, kredit shartlari, foiz stavkalari va bank xizmatlari haqida tushuncha berishi kerak.

Shuningdek, raqamli kreditlar va onlayn kreditlash mexanizmlarini joriy etish aholining xizmatlardan foydalanish darajasini oshiradi. Jismoniy shaxslarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish — O'zbekiston iqtisodiyoti uchun muhim masala. Tijorat banklari tomonidan kreditorlik faoliyatini kengaytirish, foiz stavkalarini pasaytirish, moliyaviy savodxonlikni oshirish va kredit reytingi tizimini joriy etish orqali aholi uchun kredit olish imkoniyatlari yaratish zarur. Ushbu chora-tadbirlar nafaqat banklarning barqarorligini ta'minlashga, balki aholining iqtisodiy faolligini oshirishga ham xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida tijorat banklarida jismoniy shaxslarni kreditlash amaliyoti so'nggi yillarda sezilarli darajada o'zgarib, takomillashdi. Banklar

tomonidan taqdim etilayotgan kredit mahsulotlari ko'p jihatdan aholi uchun qulaylashgan, ammo kreditlash amaliyotida hali ham muammolar mavjud. Yuqori foiz stavkalari, garovning yetarli darajada ta'minlanmasligi va moliyaviy savodxonlikning pastligi kabi omillar kreditlashning samaradorligini kamaytiradi.

Bundan tashqari, O'zbekiston tijorat banklarining jismoniy shaxslar bilan ishlashdagi asosiy qiyinchiliklaridan biri kredit reytingi tizimining rivojlanmaganligi hisoblanadi. Kredit tarixining mavjud emasligi yoki past baholanishi banklar uchun xavfni oshiradi, bu esa kreditlash jarayonining soddalashtirilishiga to'siq bo'ladi. Shu sababli, kreditlash amaliyotini takomillashtirish uchun foiz stavkalarini pasaytirish, kredit reytingi tizimini rivojlantirish, garov ta'minotini yaxshilash va moliyaviy savodxonlikni oshirish zarur. Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarining jismoniy shaxslar bilan ishlashdagi kreditlash amaliyotini samarali takomillashtirish uchun raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, aholi va bank xodimlari uchun moliyaviy ta'lim dasturlarini tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Bularning barchasi iqtisodiy faollikni oshirish va bank tizimining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). "O'zbekiston bank tizimi va kreditlashning holati". <https://www.cbu.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari: PF-5953-sonli Farmon, 2020-yil 12-mart, "Bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida". PQ-264-sonli Qaror, 2022-yil 12-iyul, "Aholi va tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash choralari haqida".
3. Qodirov, A.Q., & Toshpo'latov, B.B. (2021). "Tijorat banklarining kredit siyosati va kreditlash faoliyati". Toshkent: Iqtisodiyot.
4. Akbarov, M.A., & Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020. "Bank ishi: nazariya va amaliyot".
5. Karimov, I.A. (2022). "Finanslar, pul muomalasi va kredit". Toshkent: IQTISODIYOT.